

Rozhovor se Stanislavem Volfem – moderním včelařem, který se nebojí nových výzev

Martin Dušek

Na úvod se Vás zeptám, jak dlouho se chovu včel věnujete a jak se angažujete ve včelařské komunitě?

Ke včelaření jsem se dostal kolem roku 1968. Přivedla mě k němu moje maminka, která byla nejen chovatelkou včel, ale také se aktivně zapojovala do chodu Českého svazu včelařů. Takže jsem po ní převzal jak chovatelské aktivity, tak i práci v různých svazových funkcích, které jsem postupem času rozšířil na všechny úrovně spolkového uspořádání. Vstoupil jsem

také do Asociace profesionálních včelařů, která je stejně jako ČSV členem Agrární komory, a tím pádem i partnerem Ministerstva zemědělství. Na tomto poli se připravují legislativa a předpisy, tedy základní pravidla, podle kterých u nás chov včel probíhá.

Věnujete se včelařství už úctyhodnou dobu. Co se za ty roky v oboru změnilo?

Chov včel, resp. využívání včelích produktů je staré jako lidstvo samo. Kdysi lidé našli včely

v dutém stromě, ten odřízli a donesli ke svému obydlí do vesnice. V těchto tzv. klátech přezimovaly včely na zásobách vlastního medu a včelař si odebral pouze malou část, která včelám zbyla po přezimování. Když já jsem začínal s včelařením, používaly se dvoupřestorové úly, ze kterých se med, stejně jako dnes, odebírá na začátku léta. Důvod je prostý, med se nesmí „potkat“ s léčivými používanými ve včelařské praxi. Dnes se používají především nástavkové úly, ve kterých je i několik násobek rámků oproti dvoupřestorovému úlu. Včely přezimují především na glycidových zásobách, které jim v podobě cukerného sirupu či invertu dodal v létě včelař jako náhradu za odebraný med. V současnosti se používají také zateplené úly, ve kterých je mezi dvěma dřevěnými vrstvami polystyren. Díky zateplení úlů včely během zimy ušetří hodně energie, neboť teplota je alfa a omega životaschopnosti včelstva. Bohužel se ale najdou včelaři, kteří hlavní důvod zateplení nepochopili, a aby zabránili během zimy banálnímu zplisnivění okrajových rámků (což je normální i v přírodě), vnucují včelstvům náš lidský tepelný komfort a v zimě úly extrémně větrají, což samozřejmě včely zásadně vyčerpává a oslabuje. Málokdo ze včelařské veřejnosti si uvědomuje, že tepelný komfort včelstva je v úplně jiných relacích.

Došlo také ke změně druhů chovaných včel. Dříve to byly v našich zemích původní hlavně včely tmavé, mnohdy křížené s dovezenými druhy, např. se včelami vlášskými, kyperskými, kavkazskými a dalšími. Výsledkem pak byla značná agresivita včelstev. Od začátku 70. let 20. století je jediným uznaným druhem včela medonosná kraňská. Tato včela se mimo jiné vyznačuje mírností a prudkým jarním rozvojem, což je důležité pro čím dále časnější jarní květové snůšky (ovocné stromy).

Stanislav Volf. Foto Archiv AOPK ČR

Již nějakou dobu poukazuje ochrana přírody (a nejen ona) na úbytek opylovačů v přírodě. Toto téma dnes dokonce rezonuje i v politických kruzích. Jak se na tento problém díváte Vy?

Opylovačů v přírodě skutečně ubývá a je to alarmující. Bohužel však k tomu v České republice nechtěně přispívají i chovatelé včel. Proč? Hustota zavčelení je u nás zkrátka v některých lokalitách příliš vysoká. Ve starších metodikách se udává, že na kilometr čtvereční by mělo být 8–10 včelstev. Ale skutečná kapacita samozřejmě záleží na úživnosti konkrétního území. Když silná včelí populace (myšleno domácích včel) v nějakém území vyrazí na jaře, posílí se dostatečnými zásobami z předešlé sezóny, na první pylovou pastvu (například na jívky nebo lísky) v mnohem lepší kondici a dříve, než zimou zesláblí divocí opylovači, kteří přezimovali někde v hromádce listů, a ti zkrátka přijdou k prostřenému stolku pozdě. To se týká mimochodem také predátorů pozdějších konzumentů mšic, kteří jsou na jaře také závislí na nektaru a pylu z květů. V současné době se převážná část včelařů potýká s melicitózním (cementovým) medem, který je sice kvalitní, ale nelze jej „vytočit“ z plástů, a bohužel ani samotné včely jej v zimním období při nedostatku vody nedokážou konzumovat a následně uhynou na plástech plných zásob. Zdá se, že tento stav je součástí jakéhosi samoregulačního procesu, který příroda zahájí, pokud dojde k neúnosnému přemnožení některého druhu.

Jaké vidíte, tedy kromě doslovného převčelení některých oblastí, další zásadní problémy ve včelařství?

Nejzásadnějším problémem je od roku 1979 roztoč *Varroa destructor*, který napadá jak zavíčkovaný plod, tak i dospělé včely. Tento parazit se živí pomocí svých vyloučených enzymů rozpuštěnou svalovou a tukovou tkání včel. Dříve se mělo za to, že se živí pouze hemolymfou, tedy včelí „krví“, což bylo ovšem v posledních letech vyvráceno vědeckými studiemi. Sekundárně tyto roztoči přenášejí také různá virová onemocnění, která ve včelstvech zůstávají i po úspěšné likvidaci roztočů.

V poslední době se také objevují snahy o introdukcii britské uměle vyšlechtěné včely buckfastské. Přestože její dovoz a chov je nelegální, opakovaně k němu dochází. Při křížení s naší domácí včelou medonosnou kraňskou se pak ztrácejí užitkové hodnoty obou druhů. A opět se dostáváme k tomu, že u nás je včelstev moc a chovy se překrývají, takže dochází ke

kontaktům se včelstvy tohoto druhu s mnohem vyšší pravděpodobností než v jiných zemích, kde na relativně izolované farmě (z pohledu doletu včel, který je v jednotkách kilometrů) lze s jiným druhem včel poměrně bezpečně experimentovat. Navíc v České republice neexistuje předpis, který by reguloval existenci jiných stanovišť včelstev v okolí chovných stanic, které zaručují čistotu budoucích generací našich včel.

Vraťme se ale k varroóze. Když hovoříte o likvidaci roztočů, existují tedy dnes účinné způsoby léčby těchto onemocnění?

Ano, ale bohužel plošné používání léčiv má i dalekosáhlé negativní důsledky. Mnohdy je přeléčení nejen zbytečné, ale přímo škodlivé. Přitom lze relativně jednoduše najít přímo zasažené jednotlivé včelstva a přeléčit pouze ty zasažené, ale mnozí včelaři raději z tzv. preventivních důvodů přeléčí celý svůj chov. Někteří ani nejsou ochotni hledat nakažené včelstvo. Bohužel tento přístup podporuje i Metodika kontroly zdraví zvířat a nařízené vakcinace, vydávaná každoročně Státní veterinární správou, která obsahuje i jeden celosvětový unikát, a to povinný odběr zimní a na základě výsledků vyšetření takto získaných vzorků i povinnost na jaře přeléčit včelstva na celém stanovišti!

Po letech nedobrovolného soužití s tímto roztočem máme v našich hlavách nastavenou rovnici, že léčení včelstev zajistí dlouhodobou imunitu včelstev. Málokdo si připustí, že námi používaná „léčiva“ jsou v podstatě pouze insekticidy, které umí v daném okamžiku zničit roztoče, nic víc.

Z Vašich dosavadních slov je patrné, že organizačně má Český svaz včelařů určité rezervy v plošné koordinaci chovu včel, zejména v zavádění moderních poznatků a postupů...

Je to bohužel tak. Dnes má Český svaz včelařů bezmála padesát tisíc členů, jen u nás v okrese Klatovy je jich kolem 1 200. Jedná se o tradiční, leč konzervativní komunitu, což je na jednu stranu hezké, ale vyplývají z toho i určité problémy. Předně si musíme uvědomit, že většina funkcionářů jsou dobrovolníci. Složitě je také to, že dnes začínají včelařit lidé, kteří nemají dlouhodobou vazbu na venkov, jsou třeba i z velkých měst, nicméně ke včelaření se obrací z vnitřních pozitivních důvodů jako k určité formě návratu k přírodě. Mimochodem, pokud si pořídíte včelstvo, musíte se do sedmi dnů zaevidovat u České společnosti chovatelů. I v dalších letech se musí včelstva evidovat, a to jednou ročně k 1. září běžného roku. Jen jednou ročně. To znamená, že pak neznáme

čísla například zimních úhynů, resp. vyzimovaných včelstev. A potom při zprávě, že ve Francii uhynulo přes zimu 40 % včelstev, máme pocit velké katastrofy, ovšem vlastní čísla neznáme, protože zimní úhyny nahlásí dobrovolně třeba 2 % chovatelů.

Na závěr bych se Vás ještě zeptal, co Vy osobně považujete za důležité úkoly v oblasti chovu včel do budoucna?

Uvedl bych 3 oblasti. Především je to změna přístupu k léčení včelstev a chemii, která není všemocná. Všechny léčebné zákroky po 15. srpnu jsou zbytečné a na zdravotním stavu včelstev už nic nezmění, a na tom se shodují zástupci renomovaných univerzit. Je potřeba začít léčit včelstva jen tam a tehdy, když je to opravdu nezbytné a vhodné, především v období, kdy včelstvo vychovává dlouhověkovou „zimní“ generaci včel. Druhá oblast s tím souvisí, a to je vzdělávání a osvěta, kterou mnozí bagatelizují, což možná souvisí s neexistencí „včelařského zákona“. A třetím důležitým bodem je pak podle mého názoru monitoring sršně asijské, která je velkou hrozbou pro včely i pro naši přírodu obecně. Zde považuji za nutné zdůraznit monitoring, nikoli nesmyslné umísťování zejména podomácku vyrobených pastí v bláhové představě ochránění vlastních včelstev a zahrádek před sršní asijskou. ■

Stanislav Volf

Stanislav Volf se narodil v roce 1953. Původní profesí je strojař, nyní dle svých vlastních slov aktivní důchodce. Obhospodařuje 35 včelstev umístěných mimo intravilán obce na lesním stanovišti. Je propagátorem nových výsledků výzkumu v oblasti včelařství a jejich uvádění do praxe mezi širokou včelařskou veřejností. Jedná se o velice těžký úkol, neboť obor včelařství je značně konzervativní, navíc umocněn neochotou zatvrzelých včelařů cokoli na svém konání měnit.

Stanislav Volf působí v mnoha funkcích v Českém svazu včelařů – je jednatelem základní organizace Švihov, jednatelem okresní organizace Klatovy, členem krajského koordináčního výboru Plzeň a členem republikového výboru, kde vykonává funkci předsedy Farmářské komise. Je členem Asociace profesionálních včelařů a členem Komoditní rady Včely a med v rámci Agrární komory ČR.